

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۶/۰۹/۲۷

نورمحمد غفوري

د جلاوطنه حکومت ټولنيز - کلتوري مشروعیت؛

له ادعا تر استازیتوب

د جلاوطنه حکومت د جوړېدو موضوع په افغانستان کې له څه مودې راهیسې د سیاسي بحثونو یوه برخه ده. په دې موده کې بېلابېلو سیاسي څېرو او ډلو له هېواده بهر د افغانستان د حکومت، موقت حکومت او یا د یوه بدیل سیاسي جوړښت د رامنځته کولو ادعاوې کړې دي. له همدې امله، د دې موضوع څېړنه باید یوازې د سیاسي شعارونو او د افرادو د ادعاوو تر کچې محدوده نه شي؛ بلکې حقوقي، سیاسي، ټولنیز، فرهنګي او په ځانګړي ډول د مشروعیت او استازیتوب اړخونه یې باید په جلا او تحلیلي ډول وڅېړل شي.

ما په تېرو لیکنو کې د جلاوطنه حکومت د ماهیت، اقتصادي او ټولنیز - کلتوري اړخونو په اړه بحث کړی دی. په دې لیکنه کې غواړم د جلاوطنه حکومت ټولنیز - کلتوري مشروعیت او د استازیتوب د دعوې اعتبار وڅېړم؛ یعنې دا چې که له هېواده بهر یو سیاسي جوړښت د افغانستان د حکومت یا د افغان ملت د استازیتوب دعوه کوي، د دې دعوې لپاره کوم ټولنیز او فرهنګي بنسټونه اړین دي؟ له افغانانو سره یې واقعي اړیکه باید څنګه وي؟ او تر کومه ځایه کولای شي د افغانستان د متنوع ټولنیز او فرهنګي واقعیت استازیتوب وکړي؟

په بل عبارت، اساسي پوښتنه یوازې دا نه ده چې څوک څان جلاوطنه حکومت بولي؟ بلکې دا ده چې څوک، د کومو خلکو په استازیتوب او پر کومو ټولنیزو او فرهنګي بنسټونو د دغه استازیتوب دعوه کوي؟

له همدې زاوې، په دې لیکنه کې هڅه کېږي چې د جلاوطنه حکومت د ټولنیز - کلتوري مشروعیت مهم عناصر، له ډیاسپورا او مدني ټولنې سره اړیکې، د ملي هویت او فرهنګي تنوع د ساتنې مسئله، د ټولنیز پیوستون اړتیا، او د سیاسي ادعا او واقعي ملي استازیتوب ترمنځ توپیر وڅېړل شي.

جلاوطنه حکومت یوازې یو سیاسي نوم نه دی

په عامه بحثونو کې کله ناکله داسې انګېرل کېږي چې که یو شمېر سیاسي کسان له هېواده بهر راټول شي، مشرتابه اعلان کړي او د حکومت نوم پر ځان کېږدي، نو ګواکې جلاوطنه حکومت یې جوړ کړی دی. خو له علمي او حقوقي پلوه موضوع تر دې ډېره پېچلې ده.

د جلاوطنه حکومت اساسي مسئله استازیتوب او مشروعیت دی. په نړیوال حقوقي ادبیاتو کې حکومت په جلاوطنۍ کې هغه ځانګړی حالت دی چې یو سیاسي یا دولتي جوړښت د خپل هېواد له خاورې بهر فعالیت کوي او د دولت د استازیتوب دعوه لري. خو یوازې ځان حکومت اعلانول په اتومات ډول نړیوال حقوقي حیثیت نه رامنځته کوي. د داسې جوړښت د اعتبار په ارزونه کې د هغه د استازیتوب، مشروعیت، نړیوالې پېژندنې او له خپل ملت سره د اړیکو مسئلې اهمیت لري. له همدې امله، د افغانستان له پاره د جلاوطنه حکومت د بحث لومړۍ پوښتنه باید دا نه وي چې «څوک ولسمشر دی؟»؛ بلکې دا وي چې دا جوړښت د چا استازیتوب کوي، د کومو خلکو رضایت ورسره دی، کوم سیاسي او ټولنیز بنسټ لري، او د افغان ملت له فرهنګي او ټولنیز واقعیت سره یې اړیکه څه ده؟

د پاڼو شمېره: له 1 تر 4

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په خبر و لولئ

ټولنيز - کلتوري اړخ څه معنا لري؟

د جلاوطنه حکومت ټولنيز - کلتوري اړخ يوازې د فرهنگي مراسمو، کنفرانسونو او اعلاميو تنظيمول نه دي. د دې اړخ اصلي موضوع دا ده چې يو له وطنه بهر سياسي جوړښت څنگه کولای شي د خپل ملت له ټولنيز او فرهنگي ژوند سره اړيکه وساتي، ملي هويت پياوړی کړي، د خلکو ترمنځ د پيوستون زمینه برابره کړي او د يوې گډې ملي راتلونکي تصور رامنځته کړي.

په دې معنا، ټولنيز - کلتوري فعاليتونه لږ تر لږه پنځه اساسي برخي لري:

لومړۍ: د ملي هويت ساتنه؛
دويم: د ټولنيز پيوستون پياوړتيا؛
درېيم: د ژبو، ادبياتو، تاريخ او فرهنگي ميراث ساتنه؛
څلورم: له مهاجرو او د هېواد له بېلابېلو ټولنيزو قشرونو سره اړيکه؛
او پنځم: د يوه ټولشموله ملي روايت رامنځته کول.

۱ - د ملي هويت ساتنه

کله چې يو ملت د جگړې، سياسي بې ثباتۍ، مهاجرت او ټولنيز انقطاع له اوږدې دورې سره مخ شي، د ملي هويت د دوام مسئله ځانگړی اهميت پيدا کوي. په داسې حالت کې د جلاوطنه سياسي جوړښت يوه مهمه ټولنيزه دنده دا کېدای شي چې د افغانستان گډ تاريخ، فرهنگي ميراث، ملي سمبولونه، ژبي او گډ ارزښتونه وساتي او د نوي نسل له ژوند سره يې وتړي.

خو دلته يو مهم شرط شته: ملي هويت بايد د يوه قوم، ژبي، سيمې يا مذهبي ډلې له هويت سره مترادف نه شي.

له همدې امله، په افغانستان کې د جلاوطنه حکومت ټولنيز - کلتوري مشروعيت تر ډېره په دې پورې تړلی دی چې د هېواد ټولنيز، قومي، ژبني، مذهبي او فرهنگي تنوع څنگه تعريفوي؟ ايا دا تنوع د ملي يووالي پر وړاندې ستونزه او د له منځه وړلو وړ توپير گڼي، که يې د افغانستان د گډ ملي هويت طبيعي او نه بېلېدونکي برخه بولي؟ ځکه ملي يووالی هغه وخت د ټولنې د بېلابېلو برخو د گډ منلو وړ گرځي چې هېڅ ډله ځان د «اصلي ملت» او بله ډله د حاشيې يا «دويمې درجې» ملت په حيث ونه گڼي.

۲ - د ژبې، ادبياتو او فرهنگي ميراث ساتنه

ژبه او ادبيات يوازې فرهنگي موضوعات نه دي؛ د ټولنيزې حافظې مهم عناصر هم دي. د پښتو، دري، ازبکي، ترکمني، بلوڅي، پشه يي، نورستاني او نورو ژبو ادبي او شفاهي ميراث د افغانستان د فرهنگي جوړښت برخه ده.

د جلاوطنه حکومت ټولنيز - کلتوري فعاليت بايد د دې ميراث د ثبت، ساتنې، ژباړې، خپرولو او نوي نسل ته د انتقال لپاره عملي پروگرامونه ولري. د کتابونو خپرول، ډيجيټل ارشيفونه، علمي څېړنې، د ليکوالانو او څېړونکو ملاتړ، د ماشومانو او ځوانانو لپاره فرهنگي پروگرامونه او د افغانستان د تاريخي ميراث مستندسازي د دې برخې عملي وسايل کېدای شي.

خو يوازې فرهنگي مراسم او اعلاميې کافي نه دي. کلتوري سياست هغه وخت اغېزمن کيږي چې دوامدار بنسټونه، مسلکي کسان او روښانه پروگرامونه ولري.

۳ - له ډياسپورا سره اړيکه

د افغانستان د میلیونونو مهاجرو او کډوالو شتون د جلاوطنه حکومت لپاره هم فرصت دی او هم ازموینه. یو داسې جوړښت چې ځان د افغانانو استازی بولي، باید له خپلې دیاسپورا سره منظمې او دوه اړخیزې اړیکې ولري. یوازې د غونډو پر مهال د خلکو راټولول او یا د سیاسي اعلامیو لپاره د مهاجرو نومونه کارول د ټولنیز استازیتوب بدیل نه شي کېدای.

واقعي اړیکه هغه وخت رامنځته کېږي چې د مهاجرو نظرونه واورېدل شي، د هغوی مسلکي وړتیاوې تنظیم شي، ځوانانو ته د مشارکت زمینه برابره شي، ښځې او د ټولنې بېلابېل قشرونه په پرېکړو کې ونډه ولري او له دیاسپورا سره اړیکه د یوې منظمې ادارې او روښانه میکانیزم له لارې ترسره شي.

په دې برخه کې جلاوطنه جوړښت کولای شي د زده کړې، مسلکي شبکو، فرهنګي فعالیتونو، څېړنې او ټولنیز ملاتړ شبکې رامنځته کړي؛ خو دا فعالیتونه باید د سیاسي وفادارۍ د اخیستلو وسیله ونه ګرځي.

۴ - ټولنیز پیوستون او ملي تفاهم

د افغانستان د معاصر تاریخ یوه مهمه ستونزه د سیاسي اختلافاتو له قومي، ژبني، مذهبي او سیمه ییزو وېشونو سره تړل کېدل دي. له همدې امله، د هر هغه جلاوطنه جوړښت لپاره چې د افغانستان د استازیتوب د دعوې کوي، د ملي پیوستون مسئله اساسي ده.

دا پیوستون د شعار له لارې نه رامنځته کېږي. اړتیا ده چې د افغانستان د بېلابېلو ټولنیزو، قومي، ژبني، مذهبي او فکري ډلو ترمنځ د خبرو لپاره واقعي فضا رامنځته شي.

په دې معنا، د جلاوطنه حکومت ټولنیز - کلتوري کار باید د «مور او هغوی» د جوړولو پر ځای د «ګډ افغانستان» تصور پیاوړی کړي.

۵ - مدني ټولنه او ټولنیز بنسټونه

یو جلاوطنه حکومت، که واقعاً غواړي ټولنیز نفوذ ولري، باید له مدني ټولنې سره اړیکه ولري؛ خو مدني ټولنه باید د هغه د تبلیغاتي ماشین په برخه بدله نه شي.

د ښځو، ځوانانو، فرهنګي فعالانو، پوهانو، خبریالانو، د بشري حقونو د مدافعینو او نورو مدني ډلو ملاتړ هغه وخت ارزښت پیدا کوي چې د هغوی خپلواکي، مسلکي استقلال او د نظر اختلاف ته درناوی موجود وي.

په بل عبارت، جلاوطنه حکومت باید مدني ټولنه تنظیم نه کړي؛ بلکې د هغې د ودې لپاره زمینه برابره کړي.

فرهنگ د سیاسي مشروعیت بدیل نه دی

دلته یو مهم تفکیک ضروري دی. فرهنګي فعالیتونه، ټولنیزې شبکې او د دیاسپورا ملاتړ د جلاوطنه حکومت لپاره مهم دي؛ خو دا په خپله د حکومت مشروعیت نه ثابتوي.

یو جوړښت کولای شي سلګونه کنفرانسونه، فرهنګي مراسم او رسنیز پروګرامونه ولري، خو بیا هم د خلکو د پراخ استازیتوب له ستونزې سره مخ وي.

له همدې امله باید کلتوري فعالیت، ټولنیز نفوذ، سیاسي مشروعیت او نړیواله پېژندنه سره یو شی ونه ګڼل شي.

په نړیوال حقوقي بحث کې هم د یوه جلاوطنه جوړښت پېژندنه یوازې د نوم او ادعا موضوع نه ده. څېړنې ښيي چې د حکومت په توګه د یوه جلاوطنه جوړښت د پېژندنې حقوقي او سیاسي اغېزې له عادي سیاسي اړیکو څخه تر نړیوال استازیتوب پورې رسېږي.

د نړيوالې اړيکې فرهنگي اړخ

د جلاوطنه حکومت ټولنيز - کلتوري فعاليت يوازې د افغانانو ترمنځ نه محدودېږي. د نړيوالې ټولنې لپاره د افغانستان د تاريخ، فرهنگ، ژبو، ټولنيز جوړښت او د افغانانو د غوښتنو معرفي کول هم د دې فعاليت يوه برخه ده.

خو دلته هم توپير بايد وساتل شي: فرهنگي ډيپلوماسي بايد د تبليغاتو بدیل نه وي.

د افغانستان د فرهنگي ميراث معرفي کول، له پوهنتونونو او علمي مرکزونو سره اړيکې، نړيوال فرهنگي پروگرامونه، علمي کنفرانسونه، د افغانستان د تاريخ او ادبياتو خپرول او له نړيوالو فرهنگي بنسټونو سره اړيکې کولای شي د افغانستان د فرهنگي حضور په پياوړتيا کې رول ولري. دا ډول فعاليتونه هغه وخت اغېزمن وي چې له علمي اعتبار، مسلکيتوب او د افغانستان د ټولنيز واقعيت له دقيق انځور سره مل وي.

تر ټولو مهمه پوښتنه: د چا په استازيتوب؟

په پای کې د جلاوطنه حکومت د ټولنيز - کلتوري اړخ تر ټولو مهمه پوښتنه دا ده:

ايا دا جوړښت د څو سياسي څېرو استازيتوب کوي، که د افغانستان د يوې پراخې ټولنيزې ارادې؟

د دې پوښتنې ځواب يوازې په اعلاميه، د ولسمشر په نوم، د وزيرانو په ټاکلو او يا په بهرنيو غونډو کې د گډون له لارې نه ترلاسه کېږي.

د واقعي استازيتوب لپاره اړتيا ده چې د ټولنې له بېلابېلو برخو سره اړيکه موجوده وي، د خلکو د نظر د څرگندولو ميکانيزمونه موجود وي، د سياسي اختلاف زغم موجود وي، د بنځو او ځوانانو گډون تضمين شي، د قومي او ژبني تنوع درناوی وشي او د راتلونکي افغانستان لپاره يو واضح، ټولشموله او عملي تصور وړاندې شي.

له همدې امله، که څوک غواړي له هېواده بهر د افغانستان لپاره د جلاوطنه حکومت يا ورته سياسي جوړښت د رامنځته کولو ادعا وکړي، د هغه لومړنی امتحان بايد د مقامونو وېش او د ولسمشرۍ اعلان نه وي؛ بلکې د استازيتوب، مشروعيت، ټولنيزې اړيکې، فرهنگي ټولشمولوالي او عملي ظرفيت ازموینه وي.

جلاوطنه حکومت هغه وخت له ټولنيز - کلتوري پلوه معنا پيدا کوي چې له خپل ملت سره واقعي اړيکه ولري، د هغه فرهنگي تنوع وساتي، د ټولنيز پيوستون زمينه برابره کړي، د دياسپورا ظرفيت منظم کړي او د يوه داسې ملي هویت د جوړولو لپاره کار وکړي چې ټول افغانان پکې خپل ځان وويني.

که دا شرايط موجود نه وي، نو له هېواده بهر د حکومت اعلان تر ډېره سياسي ادعا پاتې کېږي؛ خو که دا بنسټونه موجود وي، ټولنيز - کلتوري فعاليت کولای شي د يوه پراخ سياسي او ملي مشروعيت د جوړېدو له مهمو عناصرو څخه وگرځي.

د جلاوطنه حکومت ريښتينی اعتبار له دې نه پيلېږي چې څوک ځان حکومت اعلانوي؛ له دې پيلېږي چې څومره خلک هغه د خپل سياسي او ملي استازي په توگه مني.

نور محمد غفوري

26.09.2026